

Ad leges de famosis libellis et de calumniatoribus, commentarius

<https://hdl.handle.net/1874/424238>

AD LEGES
DE FAMOSIS LIBELLIS
ET DE CALVMNIATORIBVS,
COMMENTARIVS

FR. BALDVINI.

PARISIIS,

Apud Andream Wechelum,

1 5 6 2.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

DE FAMOSIS LIBELLIS
ET DE CALUMNIATORIBUS

PRIVILEGII SENTENTIA.

CA V T V M est autoritate Regia, ne quis alius præter Andream Wechelum, iuratum in alma Parisiensi Academia Librarium, hunc ad leges de famosis libellis & calumniatoribus Commentarium Fr. Balduini, nunc primùm editum, ante decennium ab editione proximū, in hoc Francorum regno imprimat, necue alibi impressum vendat: Ac si Regij diplomatis sentētia operis initio præfigatur, finīue postponatur, vt omnibus clarū, notum, indictū, habeatur. Secus qui faxit, & libris ipsis, & mille librarum Paris. multa pœnas pēdito. Datum Rhemis, Regio cōsensu subsignatū, D. Villamoro supplicum libellorum magistro præfente. 3. Id. Iun. 1557.

Coignet.

C. V. PAVLO FVXIO,
REGIO SENATORI,
FR. BALD. S. D.

LEGES, ut scis, Paule Fuxi, eius qui abfuit Reip. causa perinde atque etiamnum absentis rationem habent, interea dum (ut aiunt) hospitium conducit, sarcinulas componit. Ego verò huc reuersus non modo excusatione tali, sed & multò iustiore uti me posse putabam, ne in hac iactatione non tam vite quàm fabulae motorie, antequam respirassem, scriberem quicquam. Et ecce quorundam calūniatorum importunitas coëgit me quippiam dictare, non dicam, quod eorum merebatur intemperies, et mala (ut Plautus ait) malicia: sed quod Iuris in hoc genere nostri memoria suggererat. Neque tamen volui, quod ille olim Apelles: qui quadam Calumnie pictura (quam tabellam liberatori obtulit suo) vltus suos aduersarios est. Sed cum hasce aliquot pagellas in publicum exi-

re paterer, non potui non te appellare, quem & mihi valde amicum, & (qua ingenuitas est tua, tua, inquam, ista perpolita doctrina & amplissima dignitate & illustri familia digna virtus) veritatis ac Iuris constantē defensorem, mēdaciūque, vanitatis, & iniuriæ aduersarium acerrimum esse expertus sum: neque non significare volui, quod Reip. causa desidero & opto. Opto verò & desidero plures tui ordinis, exemplo tuo, cordatos nobis Iudices dari vindicēsque Iuris, ut & sanctissimarum legum auctoritas defendatur, & illa, quæ nunc grassatur, nefaria turba famosorum libellorum facessat, scriptorēsque non minus quàm litigatores constringat de calumnia fusiurādum. Quòd si ieiunus esse videatur, quem tibi offero, Commentarius in uberi & copioso argumento: testem te quoque laudare possum, inuitū me ad hanc cōmentationem, ad quam tamen iusto dolore incitari potuissem, nudius tertius pertractum esse, & propterea immorari in ea minimè voluisse. Vale, Parisiis, Kal. Nouemb.

AD LEGES
DE FAMOSIS LIBELLIS
ET DE CALVMNIATORIBVS,
Commentarius FR. BALD.

VT leges bonæ ex malis moribus olim natæ esse dicuntur: sic nunc illis furentibus, has renasci necesse est. Nam etsi ea nunc tēpora sint, vt exclamare sæpe cogamur vetus illud, Quid profunt vanæ sine moribus leges? tamen in ista tanta licentia atque impunitate peccandi, Ius, licet frustra id dicatur abs priuatis, docēdum & defendendū est aduersus iniurias: neque si bonæ antiquitatis mores boni defierunt, propterea & eius leges delendæ sunt. Scio, has cum illis obsoleuisse, & oppressas propé obmutuisse. Sed memoriam cum voce intercidere, ferendum non est: & fugientes quoque illas reuocare atque retinere, vt vt possumus, debemus. *Vetus Lex XII. Tab. aduersus frustratores fuisse dicitur, SI CALVITVR, PEDEMVE STRVIT, MANVM ENDO IACITO.* Quam Legem interpretans noster Caius lib. I. ad Leg. XII.

Tab. notat, inde nō modò dictam esse cauillationem, sed & calūniatores esse appellatos, quia per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus. L. C C X X X I I I. De verb. signifi. Vtinā verò ex iisdem tabulis repetitam nunc recitare possem legē, quæ non modò cōstringere atque coërcere voluit malæ fidei debitores, qui caluuntur, hoc est, creditorē frustrari & eludere conātur: pedē mē struūt, hoc est, fugam parant: sed & veluti manu iniecta sisteret, & ad supplicium iustum traheret perfidiosos calumniatores, qui aliis insidias struunt improba delatione. sicuti & earū tabularum grauißima lex extat aduersus eum, qui malū carmen condidisset, quod infamiam alteri faceret.

Sanè cū in hoc toto genere multiplex iniuriæ multis variè fieret: neque esset vllum iniuriæ genus, quod magis grassaretur: vt neque vllum hodie est, quod indigniùs exultet: magis atque magis leges Romanæ operam dederunt, vt & calumnia & malum carmen, famosūsq̄ libellus seuerißimè castigaretur, puniretúrque eius auctor magis, quàm fur aliquis, neque minus quàm aut veneficus, aut latro insidiator, aut sicarius. Nam & viris bonis fama sua est ipsa propè vita charior: & quò facilius est infamiæ aspergendæ facultas, & insidiæ calumniarū, sicuti veneficii, difficiliùs caueri possunt: tantò magis leges huic malo putarunt esse occurrendum quadam acerbitate pœnæ.

Puniuit

Puniuit lex XII. Tab. carmen malum, quo fruges excantabantur: sic enim vocabat carmen magicū. Sed nō minus puniuit aliud genus carminis, quod etiam malum vocat: nempe, quod (vt ait) alteri infamiam vel flagitium faceret. Famofum carmen vocat Vlpianus: alij probrofum: plerique etiam libellum famofum. Ego nunc de eo primū dicā, deinde de calumnia. Est autē duplex, vt mihi quidem videtur, genū famofi libelli. Famofum libellum vocamus, qui ad alterius infamiam scriptus est, siue sine nomine, siue etiam cum nomine auctoris, si quidē extra iudicium prolatus fit. Deinde famofum libellum in iudicio appellamus, qui est sine auctore & inscriptione, hoc est, cuius auctor nomen suum non profitetur, neque subscripsit vt accusator. Ad priorem speciem propriē pertinet lex XII. Tab. cuius mox & verba recitabo & sententiam exponam. Et licet tantū agere videatur de poētis scenicis & eorum carminibus probrofis: tamen sic accepta est, vt etiam extra scenam quoscunq; eius generis libellos, qui in iudicio pro solenni accusatione propositi non essent, puniret. Et verō vt poētas bonos, id est, eruditos atque disertos, malos tamen viros esse dicimus, cū maledicunt: & eorum carmina, quantumuis ingeniosa, dicimus mala: totāque actionem scenicam, quātumuis pulchram, tamē sceleratā, flagitiosam atq; improbam, cū aliquem lēdit, leges esse iudi-

dicant: sic & eius petulantia prorſam orationem, & libellum alibi ſparſum, quātumuis acutum, nequam eſſe conſtat. Legem, de qua loquor, Cicero in ſuis de Republica libris recitauit atque laudauit. Bene autem habet, quòd cùm hi Ciceronis librinon minùs quàm X I I. Tab. interciderint, noſter Auguſtinus in ſuis de ciuitate Dei Còmētariis hāc Ciceronianorum librorū particulā conſerua- uerit: etiamſi in ſcriptura magnum mēdum ſit, vbi pro PRÆCLARE, legitur PRECARETVR.

In illis Ciceronis libris Scipio, poſteaquam gra- uiter damnauit illam apud Græcos veteris comœ- diae licentiam, quæ impunè in cuiuſque nomen & famam inuehebatur, Noſtræ (inquit) contra X I I. Tabulæ, cùm perpaucas res capite ſanxiſſet, in his hanc quoque ſanciendam putarūt, Si quis aētita- uiſſet, ſiue carmen condidiſſet, quod infamiam fa- ceret flagitiūmue alteri. Præclare. Iudiciis enim ac magistratuum diſceptationibus legitimis propo- ſitam vitam, non poëtarum ingeniis, habere debe- mus: nec probrum audire, niſi ea lege, vt respon- dere liceat, & iudicio defendere. Idem: Probris & iniuriis poëtarum ſubiectam vitam famamq; ha- bere noluerunt, capite etiam puniri ſancientes, ta- le carmen cōdere ſi quis auderet. Meminit & hu- ius Legis libro I I I I. Tuſcul. Quæſt. Sed & noſter Arnobius libro I I I I. contra Gentes, Carmen (in- quit) malum conſcribere, quo fama alterius coin-
quinetur

quinetur & vita, Decēuiralibus scitis euadere noluiſtis impunè. Et Donatus in Terētium ait legem latam fuiſſe, ne quiſquam in alterum carmen infame proponeret. Ipſe quoque Horatius libro I I. Epiſtolarum ad Auguſtum,

— *quinetiam Lex*

Pœnâque lata, malo quæ nollet carmine quenquam

Deſcribi. —

Idem,

Si mala condiderit in quem quis carmina, Ius eſt,

Iudiciûmque. —

Nolo nunc de Satyris diſputare. Sed ſi in aliquem contumelioſè ſcribatur, cōtra bonos mores id fieri ſemper iudicatum eſt. Ac ſæpe quidem ſuam bilem aduerſus inimicos Romani in chartas priuatim effundebant. Sed talia ſcripta ſupprimi ſolebant, quæ ipſe quoque Cicero vocat *âvên doτæ*. Neque ignotum eſt, quid de Cæſaris Anticatoſe veteres iudicarint. Fuiſſe autem ipſius Horatij ætate cōfirmatam Legem de famoſis libellis, & ſicut ipſe ſignificat, magnum eius terrorem fuiſſe, tanto magis credo, quod eodem tempore Auguſtus ſeueriſſima huius generis iudicia exerceret. Nam Cornelius Tacitus libro I. ſcribit eum cognitionem de famoſis libellis primùm tractaſſe ſpecie Legis de Maieſtate, cōmotum Caſſij Seueri libidine, qui viros ſcœminâſque illuſtres procacibus ſcriptis difſamauerat. Suetonius tamen de Auguſto, Etiam

sparsos (inquit) de se in Curia famosos libellos, nec
 expauit, & magna cura redarguit, ac ne requisitis
 quidem auctoribus. Id modò censuit, cognoscen-
 dum posthac de iis, qui libellos aut carmina ad in-
 famiam cuiuspiam, sub alieno nomine edant. Sa-
 nè, vt olim Principes faciliùs remiserunt iniuriam
 sibi, quàm alii, factam: sic & sæpius legimus re-
 missum esse crimen libelli famosi aduersus Prin-
 cipem, quàm aduersus alium scripti. Saltem Anti-
 stius Prætor, cùm Maiestatis accusatus esset, quòd
 in Neronem probrosa carmina scripisset atq; vul-
 gasset, nihilominus fuit absolutus, vt ait Tacitus li-
 bro I I I I. & tempore Tiberij Cremutius Cordus
 reus in iudicio allegabat multos impunè probro-
 sa etiam carmina in Iulium & Augustũ scrip-
 sisse, vt idem Tacitus narrat. Neq; verò quisquã igno-
 rat, maius esse crimen, Principis quàm priuati fa-
 mam eo modo attentasse atque læsisse. Sed tantò
 benignior erat illa, de qua loquor, indulgētia. Cæ-
 terùm iniuriam alteri factam nulla lex remittit:
 faciliùsque Principes sibi factam possunt cõtem-
 nere quàm priuati. Ergo vt magis atque magis in-
 tēderetur vetus Lex x I I. suspicor, eorum, de qui-
 bus dixi, Imperatorum tēporibus, quibus impro-
 ba hæc consuetudo famosorum libellorum graf-
 sabatur, factum esse illud Senatus consultũ, quòd
 in Pandectis laudatur. verba hæc sunt: Si quis li-
 brum ad infamiam alicuius pertinētem scripserit,
 compo-

composuerit, ediderit, dolóue malo fecerit, quo quid eorum fieret: etiamsi alterius nomine ediderit, vel sine nomine: vti de ea re agere liceret. & si condemnatus sit, qui id fecit, intestabilis ex lege esse iubetur. L. v. §. VI. De iniur. Equidem nó dubito maius esse crimen, vbi quis vel alienum mentitur nomen, vel sine nomine famosum libellum edidit. Nam & infestiores tunc insidiæ sunt, cùm nescimus cum quo nobis res est. Sed illud nunc dicimus: cùm famosus non iudicetur libellus accusatoris, qui se inscribit: famosum tamen extra iudicium semper videri, siue auctor suum nomen inscribat, siue non. Neque verò solùm, si falsum crimen confingatur, sed & si verum inscribatur, huic Legi locus erit. Nam si verum est, tantò magis ad Iudicis cognitionem fuit referendum. Est quidẽ impudentior malicia confingentis aliquid falsi, quod obiiciat. Sed neq; vlla est eius excusatio, qui verum crimen, quod in iudicio non accusat, extra iudicium diuulgat, & talem libellum non Magistratui porrigit, cuius est Iurisdictione, sed vulgo, cuius nulla cognitio est, & vbi nulla ei, qui infimulatur, vel respondendi, vel sese defendendi facultas datur. Porro ex hoc crimine damnatum fieri intestabilem, aliis quoque duobus locis Pandectarum proditum est. L. XVIII. §. I. De testam. L. ob carmen. De testib. & quamuis grauissima hæc pœna sit (lògè enim superat infamiæ pœnam) tamen iustissi-

num est, vt qui dolo malo alium infamare voluit, ipse non solùm infamis, sed & intestabilis fiat. In Lege XII. Tab. semel: sed in alio crimine, legimus istud, IMPROBVS, INTESTABILIS ESTO. sicuti & hoc, SACER ESTO.

Sed has Tabulas, famosi libelli crimen pœna capitis affecisse, Cicero testis est. Qualem etiam pœnã huic delicto irrogãt posteriorum Cæsarum leges: neq; scriptori modò, sed & ei, qui talem libellum, quem fortè inuenit, non abolet, sed diuulgat. Proponitur hac tota de re in Codice Iustin. vnica constitutio, quæ Valentiniano & Valenti inscribitur. Sed ex Cod. Theodosiano didici eam esse veluti conflatã ex pluribus huiusce generis constitutionibus. Nam & quò magis hoc scelus grassatũ est, tantò pluribus sæpiùsq; repetitis legibus opus fuit. Postrema fuit illa, quæ Arcadio, Honorio & Theodosio II. ascribitur.

Vniuersi, qui famosis libellis, inimicis suis, veluti venenatum quoddam telum iniecerint: ij etiam, qui famosam seriem scriptionis, impudenti agnita lectione nõ ilicò discerpserint, vel lectorem cognitum prodiderint: ultorem suis ceruicibus gladium reformident.

Alterum famosi libelli genus est, vbi Iudici quidem, sed sine inscriptione, porrigitur libellus, qui alium alicuius criminis insimulat. Nam etsi nullã fidem mereatur, neque noceat ei, quem impetit: tamen non minus auctor punitur, quàm si in vulgus

gus eum sparsisset, ac ne liberatur quidem, si probet nihil se cōfinxisse. Cur enim non accusat, quē nocentem esse iudicat? Cur nomen suum ingenuè non profitetur apud Iudicem? cur apertè non congreditur? Quid in veritatis causa extimescit? Recitabo nunc quinque, quæ huc pertinent, constitutiones ex Codice Theodosiano: quarum tres sunt Constantini, duæ Constantij: neque existimo hanc recitationem cuiquam, qui hoc flagitii genus oderit, molestam fore. Ac si fortè Iustiniani tempore necessariae non esse videbantur hæ Leges, propterea que in eius codicem non sunt relatae: hoc tempore plusquam necessariae sunt, & propterea referendæ. Sed interesset meminisse, qualia fuerint Constantini & Constantij tempora, in quibus certamina de religione, non dissimilia nostris, inflammabant illa partium studia, quæ deinde ad funestas calumnias & mala carmina (quod etiamnum accidit) erumpebant. Bonus Constantinus in Niceno Concilio sibi oblatos antistitum rixantium accusatorios libellos, ne legere quidem voluit: sed in ignem complicatos coniecit. Certè famosos aliorum libellos non minus oderat, ac Donatistarum, Arrianorumque importunitate factum est, ut eos odisset magis.

IMP. CONSTANTINVS A.

AD VERINVM VIC. AFRIC.

Si quando famosi libelli reperiantur, nullas exinde calūnias patiantur ij, quorum de factis vel nominibus aliquid continebunt. Sed scriptoris auctor potius requiratur, & repperitus, cum omni vigore cogatur, his de rebus, quas proponendas credidit, comprobare. Nec tamen supplicio, etiamsi aliquid ostenderit, subtrahatur. P. P. IIII. Cal. April. Carthag. Constantino A. V. & Licinio C. COSS.

IDEM A. AD IANVARIVM,

AGENTEM VICARIAM

PRAEFECTVRAM.

Vt accusatoribus patientia praebenda est, si quem persequi in iudicio velint, ita famosis libellis fides habenda non est: nec super his ad nostram scientiam referendum: cum eosdem libellos flammis potius conducatur aboleri, quorum auctor nullus existit. P. P. prid. Non. Dec. Romae, Constantino A. VI. & Constantio C. COSS.

IDEM A. AD DIONYSIVM.

Famosa scriptio libellorum, quae nomine accusatoris caret, minimè examinanda est, sed penitus abolenda. Nam qui accusationis promotione confidat, libera potius intentione, quam captiosa atque occulta cōscriptio, alterius debet
vitam

*vitam in iudicium deuocare. P. P. Tyro. XII. Cal. No-
uemb. Ianuarino & Iusto COSS.*

IMP. CONSTANTIVS A.

AD AFROS.

*Libellis, quos famosos vocant, si fieri possit, abolendis
inclytus pater noster prouidit: & huiusmodi libellos ne in
cognitionem quidem suam vel publicā iussit admitti. Non
igitur vita cuiusquam, non dignitas, concussa his machinis
vacillabit. Nam omnes huiusmodi libellos concremari de-
creuimus. Dat. XIII. Cal. Iul. Vrsō & Polemio
COSS.*

IDEM A. AD POPVLVM.

*Nemo prorsus de famosis libellis, qui neque apud me, ne-
que in iudiciis ullum obtinent locum, calumniam patiatur.
Nam & innocens creditur, cui defuit accusator, cum non
deesset inimicus. Dat. Prid. Cal. Non. Mediol. Arbi-
tione & Lolliano COSS.*

Mirabitur fortassis aliquis tot leges eadem de
re ab iisdem Principibus editas esse. Sed qui & eo-
rum temporum, & criminis, de quo agitur, condi-
tionem intelliget, mirabitur potius & seueriores
& frequentiores ea de re leges non fuisse. Adde-
rem non ignobilem Cōciliū Elibertini Canonem,
denuntiantem anathema iis, qui in Ecclesia spar-

gebant famosos libellos. Sed video nūc eam graf-
fari hominum, qui religionem inuertunt, audaciā,
vt nulla superfit reuerentia Legum veterum, vel
ciuiliū, vel Ecclesiasticarum. Interea non pos-
sum non illam insignem & repetere & inculcare
legis sententiam, Eum valde videri innocentem,
cui defuit accusator, cū nō deesset inimicus. Me-
mini Catonem olim gloriari solitum, sese sæpe ac-
cusatum, semper absolutū fuisse. Sed liquidiorē
absolutionem esse existimo, vbi infestus inimicus
accusare palam non audet. Vt breue faciam, con-
stat accusationem legitimam non esse, quæ suum
auctorem non prodit: sicuti & illa est falsa atque
calumniatrix, quæ reum non conuincit. Sed prius-
quā de calumnia dicam, recitabo nobilem Legem,
quæ tectam & astutam quandam alterius infa-
mandi speciem coërcet. Vt multi, cū quid liqui-
dō alteri obiiciant, nō habent, & tamen cautē ma-
ledicere volunt, solent (quod ille Sinon ait apud
Virgilium) spargere voces In vulgum ambiguas:
sic etiam confusas spirant minas, quibus terreant,
quos volunt: & obscure iactitant nescio quid, vt
sinistra suspicione alium onerent: neque tamen,
quid illud sit, enunciant. Nam & hoc artis est, ne
in mendacio deprehendatur. Ne itaque semper li-
ceret ita ludere, & alios molesta & dubia expecta-
tione suspendere, placuit, illi, qui in tali iactatione
exultat, præfiniendum esse certum tempus, intra
quod

quod palàm expromat, si quid habet & post quod alioqui non audiatur. Neminem quidem leges cogere solent ad accusandum vel agendum. Sed vbi quis vltro iactitat se habere, quod accuset vel agat, quid differt? an expectat occasionem aut diem, qua possit alium veluti incautum opprimere? An vt ignauus canis procul latrat, neque tamen audet lambere tribunal? Imò verò vt institutam semel accusationem vrgere & persequi iubetur, ne alius diu in reatu hæreat: sic & ne alium incerta & tamen minaci obtrectatione diutius fatiget, rectè iubetur, aut apertè agere, aut planè tacere. Verba Legis audiamus.

DIOCLETANVS ET MAXIM.

AA. ET CC. CRESCENTI.

Diffamari statum ingenuorum seu errore seu malignitate quorundam, periniquum est: præsertim cum affirmes diu Præsidem unum atque alterum interpellatum à te, vocitasse diuersam partem, vt contradictionem faceret, si defensionibus suis consideret. Vnde constat meritò rectorem prouinciæ commotum allegationibus tuis, sententiam dedisse, ne de cætero inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc diuersa pars persenerat in eadem obstinatione, aditus Præsides prouinciæ ab iniuria temperari præcipiet. L. V. C. De inge. manu mit.

Nihil iam dicam de iureiurādo calūniæ, quod

in ciuilibus & pecuniarijs actionibus interponitur. Maius quoddam bonæ fidei vinculum est in criminalibus. Accusationis ergo prima conditio est, vt eius libello sese inscribat subscribátque auctor. Hæc enim prima cautio est, ne aut lateat aut impunita sit calumnia. Non repetam altiùs Maiorum hac de re leges: nostris nunc legumlatoribus contentus ero. Satis vetus est illud Traiani ad Pliniũ rescriptũ, Sine auctore propositi libelli, nullo in crimine locum habere debent. Nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est. Obseruandũ autem est, id responsum fuisse, cùm alioqui ageretur de religione, cui infestus erat Traianus. Verũ vt paulò post audiemus Adrianum etiam in ea causa noluisse calumniæ vllam esse impunitatem: sic & Traianus in ea quoque seruari voluit Leges inscriptionis, ne qua relinqueretur latebra calūniæ. Quid nostri Iuriscóulti? Vnũ ex multis laudabo.

Vlpianus libro I I. de officio Proconsulis, Si cui (inquit) crimen obijciatur, præcedere debet in crimen subscriptio. Quæ res ad id inuenta est, ne faciliè quis profiliat ad accusationẽ, cùm sciat inultam sibi accusationẽ non futuram. L. VII. De accusat. & inscrip. Iustissimas profectò fuisse Romanas leges publicorum Iudiciorum, magis atque magis intelligent, qui omnes earum conditiones expendent. Primũ enim etsi publica sit accusatio: tamen non ita cuiuis patet, vt etiam homines infa
mes

mes, qui ad omnem audaciã proiecti sunt, ad eam admittantur. Deinde etsi in persona accusatoris nulla labes sit, quę eum, quasi præscriptione quada sum moueat: tamen leges de reo sollicitę, quodam veluti frenũ accusatori inijciunt: & quodammodo faciũt quod olim Lex illa Zaleuci, quę eius, qui nouam Legem ferret, collum laqueo implicabat, vt si eam non probaret, persuaderet, perferret, laqueo stricto mox strangularetur: & hoc periculo, talique cõditiõne quisque admoneretur, ne temere nouis rogationibus Rempub. perturbaret. Sed ad Vlpianum redeo, & obseruo eum libro secundo de officio Procõsulis laudasse Legem de inscriptione accusatoris. Nam neque ipse Procõsul impunẽ feret, si id neglexerit. L. penult. c. De accusat. Idem Vlpianus eodem libro de officio Proconsulis ait, Si quis actionem, quę ex maleficijs oritur, velit exequi, & extra ordinem eius rei pœnam exerceri velit, tunc subscribere eũ in crimẽ oportere. L. vlt. De priu. del. Denique alio loco respondit, eũ, qui criminaliter furti agit, in crimen subscribere debere, quia visum sit, temeritatem agentiuũ etiam extraordinaria animaduersione coërcendam esse. L. vlt. De furt. Si ciuilitè furti agatur, non est necessaria inscriptio: sed si criminalis accusatio sit, vt esse potest, illa est necessaria. Itaque & abacti animalis iudicium modò cum inscriptione, modò sine inscriptione peragi, rescriptũ est. L. i. c. de abig.

Sed audiamus singulorum Principum de inscriptione, reliqua rescripta atque constitutiones. Nā & collatio erit quædam interpretatio: & quod toties decretum atque sancitum est, magis videbitur diligenter esse obseruandum. Primus autem post Traianū, cuius paulò antè memini, occurret Alexander Vlpiani nostri Princeps. Is inquit: Qui crimen publicum instituere properant, non aliter ad hoc admittantur, nisi prius inscriptionum pagina processerit. L. I I I. c. qui accus. nō poss. Gordianus deinde, Si crimen (inquit) exequeris, solennibus te inscriptionibus astringe, vt Præsidi præuinciae habere iudicem possis. L. X. c. qui accus. non poss. Ex multis Valentiniani, Valentisque legibus, vnam nunc repetam ex Cod. Theodosiano, cuius hæc verba sunt: Nullus secundum Iuris præscriptum, crimen, quòd intendere proposuerit, exequatur, nisi subeat inscriptionis vinculum. In eodẽ deinde Codice proponitur hæc constitutio Gratiani, Valentiniani & Theodosij: Qui vel internecini exerit actionem, vel crimen suspectæ mortis intendit, non prius cuiusquam caput accusatione pulset, quàm vinculo legis astrictus, pari cæperit pænæ conditione iurgare. Actionem internecini vocat accusationem testamenti falsi vel subiecti, propter quod is, qui testator dicebatur, necatus est, quò magis falsum lateret, & tale testamentum vim suam exereret. Potest & internecinum vocari, quòd falsum non

non est, sed cuius causa necatus est testator: ut testatorum mors ab improbis heredibus captari solet. Tum verò accusatio internecini, pertineret ad Legem Corneliam non de falsis, sed de sicariis. Sane Festus, Internecinum (inquit) testamentum est, propter quod dominus eius necatus est. Sed quaecumque sit Iudicium criminale, inscriptionem requiri constat. Atque hinc quidem mihi, superiorem Theodosij Legem relegenti, occurrit bonus interpret eius temporis. Dico Symmachum P. V. qui ad ipsum Valentinianum & Theodosium scribens, Quid (inquit) habeat conditionis inscriptio, notis praeter ceteris, Iuris publici conditores. Prouisum est enim, ne quis temere in alieni capitis discrimen irrueret, ni se idem prius poenae spensione vinciret. Quid Theodosiani liberi Arcadius & Honorius? Legatur integra eorum constitutio in L. VIII. C. Th. de Iurisdic. quae in Cod. Theod. mutila & discepta est. L. pen. C. de accus. l. i. Cod. de abig. l. VIII. C. unde vi. Principalis clausula haec est: In causis criminalibus inscriptiones praeponantur, ut alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas. In Cod. Theod. pro T E R R E R E, est T E N E R E, & pro A V C T O R I T A S, est A V S T E R I T A S. Sed eadem est semper sententia. Postremo Honorius & Theodosius II, cum edicunt, accusationis ordinem iam dudum legibus institutum, seruandum esse, Quisquis (inquiunt) ille est, qui cri-

men intēdit, in Iudicium veniat, vinculum inscriptionis accipiat, &c.

Recitavi multas eadem de re leges. Sed hoc fuit necesse, vt ostenderem Maiorum nostrorum curam in coërcenda accusatorum improba temeritate. Certè inscriptio eò potissimum pertinebat, vt & accusator notus esset, & si calūniari videretur, iustas ex sua quoq; subscriptione pœnas daret. Nā nomen ita suum profiteri iuebatur, vt si falleret, suæ condemnationi & talionis legi subscriberet, & calūniæ pœnas pēderet. Cic. pro Cælio, Aliud (inquit) est maledicere, aliud accusare. Accusatio crimē desiderat, rem vt definiat, hominē vt notet, argumēto probet, teste cōfirmet. Maledictio autē nihil habet propositi præter cōtumeliā. Ergo vt cōuiciū, vt libellū famosum, vt delationē sine inscriptione, sic & calumniā, hoc est, accusationē falsam puniunt leges. Sed falsi crimen hīc intelligo, si accusator dolo malo falsum crimen intenderit, quod probare non possit. Dico, dolo malo. Nam (inquit noster Marcianus) non utiq; qui non probat, quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur, qui reo absoluto, de accusatoris incipit consilio quærere: & si quidem iustum eius errorem repererit, absoluit eum. Si verò in euidenti calūnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogat. L. I. §. I. Ad s. c. Turpil. Sed & cū Iudex ita esset interlo-

terlocutus. L. TITIVS TEMERE ACCVSA-
 RE VIDETVR: respondit Papinianus temerita-
 tatem, facilitatis veniam continere, & inconsultū
 calorem calumniæ vicio carere, & ob id illū nullā
 pœnam subire oportere. L. I. §. II. Ad s c. Tupil.
 Ergo in re dubia temeritatē benigniùs interpreta-
 mur eam dici, quæ etsi culpa non careat, careat ta-
 men dolo malo: vt TEMERE Latini dicere so-
 lent, pro imprudenter, inconsideratè, fortuitò. In-
 consultè & temerè est apud Ciceronem libro I. De
 nat. Deor. qui & inconsideratissimam temerita-
 tem dixit in oratione de Arusp. resp. Atq; hic qui-
 dem Cicero pro Roscio tam eleganter, tam sapiē-
 ter, tam iustè, quam nūc distinctionem quærimus,
 exponit, vt nimium præposteri futuri simus, si aliū
 quæramus interpretem. Nam & eum non mino-
 ris in hoc genere facio, quàm Papinianum aut Vl-
 pianum aliquem: & eos, qui Bartolum, vel Baldū
 nescio quem audire mallent, tam desipere iudico,
 vt scæno potius quàm pane pascendos esse putem.
 Ait: Accusatores esse multos in ciuitate vtile est:
 ita tamen, vt ne planè illudamur ab accusatoribus.
 Innocens est quispiam. Verùm quanquam abest
 à culpa, suspicione tamen non caret. Tametsi mi-
 serum est, tamen ei, qui hunc accuset, possim ali-
 quo modo ignoscere. Cùm enim aliquid habeat,
 quod possit criminose atque suspiciosè dicere, a-
 pertè ludificari & calumniari sciens non videtur.

Et paulò pòst: Anseribus cibaria publicè locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt significant si fures venerint. At fures internoscere non possunt. Significant tamen, si qui noctu in Capitolium venerint: & quia id est suspiciosum, tametsi bestiaè sint, tamen in eam partem potius peccant, quæ est cautior. Quòd si luce quoque canes latrent, cùm Deos salutatum aliqui venerint: opinor, iis crura suffringantur, quòd acres sint etiam tum, cùm suspicio nulla sit. Similima est accusatorum ratio. Alij vestrùm anseres sunt, qui tantùm clamant, nocere nõ possunt. alij canes, qui & latrare & mordere possunt. Cibaria vobis præberi videmus. Vos autem maximè debetis in eos impetum facere, qui merentur. Hoc populo gratissimum est. Deinde etiam si voletis etiam tum, cùm verisimile erit aliquem commisisse, in suspicione latratore. Id etiam concedi potest. Sin autem sic agetis, vt arguatis aliquem patrem occidisse: neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo: ac tantummodo sine suspicione latrabitis: crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui, literam illam, cui vos vsque eò inimici estis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis. Hæc ille.

Multa sunt in hoc Ciceronis loco digna quæ obseruēt Iuris studiosi. Cùm ait cibaria dari accusatoribus

fatoribus, intelligit præmia, quæ ijs dabantur, vel de publico, vel de bonis eius, qui dānabatur. quorum præmiorum frequens est mentio & in Annalibus Taciti, & in legibus ipsis. Ac ne lōgius à proposito discedam, Vlpianus ait, Senatuscōsulto de famosis libellis, ei, qui indicasset, pro modo substātiæ personæ accusatæ, æstimatione Iudicis, præciū constitui. L. v. §. vlt. De iniur. Nam vt eum, qui tales libellos nō suppressisset, pœna: sic eum, qui auctorem indicasset, præmio dignum esse leges iudicauerunt. Existimarunt enim hoc in primis crimen esse, quòd non manere impunitum, Reip. interfit. Cæterum tam odiosa fuit accusatorum, qui plerūque sunt sycophantæ, factio, vt & hunc eorū quæstum turpem esse leges pronuncient. L. qui accusare. De accusat. & Quintilianus responderit, proximum latrocinio esse, ad deferendos reos præmio duci. Et verò si priuatim quis pecuniam ceperit, vt alteri negocium faciat, Edicto Prætoris de calumniatoribus coërcetur.

Iam illud dico, si de publico interdū præmium meritò datum fuit accusatoribus veris: multò magis pœnam calumniatoribus fuisse irrogatam. Cicero meminit cuiusdam literæ ad caput eorum affixæ. Non recipio quod quidam putant intelligi literam c. inscriptam tabellæ Iudicum, quæ significaret calumniatorem. Credo potius literam hæc & notam fronti, vel, vt ait Cicero, capiti calum-

niatoris in scriptam atque inuistam fuisse: ut & Marcus Antoninum falsis delatoribus notam apposuisse scribit Capitolinus. Et Plinius in Paneg. ait delatorum frontem exanguem & ferream, fuisse punctis & notis vulneratam: quemadmodum & alter Plinius libro. X VIII. vocat in scriptos vultus seruorum, qui erant stigmatici. Plautus literatos appellat, & Valerius Max. ait iniustos in expiabili literarum nota per summam oris contumeliam. Denique Papinianus hominem integram frontis opponit notato atque infami. Et verò si olim militis male de benemeritis meritis fronti Philippus iniuri cauterio iussit *HOSPES INGRATVS*: merito magis calumniatores sua nota insigniendi sunt. Nam & cuiusque interest, eos esse notos, ut ab ijs caueamus: & tales belluas, quæ ignotæ nos sæpe incautos fallunt, fugiamus.

Optabat olim Cicero, ut quod quisque de Rep. sentit, in fronte scriptum gereret. Multò magis optandum nunc est, improborum atque ingratorum hominum naturam & conditionem publicè descriptam agnosci, non modò ad sempiternam eorum infamiam, sed & ad necessariam bonorum cautionem: ut cum alibi idem Cicero dicat, frontem hominum sæpe mentiri, & frõte atque vultu simulationem facillimè sustineri, occultarique sententiam: talis in scriptio nobis omnem fraudem detegeret, & impostoribus larvã detraheret. Ob-
fident

fident nos, & in sinu sæpe nostro viperæ sedent, tecti calumniatores, improbi, perfidiosi, ingrati homines. Quid nobis, qui eos internoscere non possumus, miserius esse potest? Cur autem corū frontem candens cauterium non adureret, quorū tanta hypocrisis esse non posset, quin videamus (vt Apostoli verbo utar) *κικαυθηλα σμένους πὺ ἰδαν σωέδισιν*. Sed ad rem. Qualiscunque fuerit Ciceronis ætate, pœna calumniæ, certè fuit terrori calumniatoribus. Vnde in orat. pro Domo, de quodam loquēs, Non est (inquit) ausus accusare propter metum calumniæ. Quid Leges nostræ?

Lex ait, Fustibus cæsum, cui per præconem dictum est, *ἔσκη φάνθησις*, calumniatorem videri notatum, ideóque esse famosum, manifestum esse. L. X V I I. c. De his qui not. infam. Ictus fustium leuis est coërcitio. Sed grauis est, cùm accedit præconium calumniæ, quòd infamiam irrogat. Ictum fustium infamiã non importare, sed causam, propter quam id pati meruit, si ea fuit, quæ infamiam damnato irrogat, ait Marcellus. L. X X I I. De his qui not. infam. Sanè & cùm periurum fustibus castigandum diceret Vlpianus, adiecit ita ei superindici, *προπετῆς μὴ ὄμνε*. L. X I I I. §. vlt. De iur. Erat hoc in veteri more positum, vt cùm quis supplicio afficeretur, causa publicaretur, & vt populus, sic & damnatus admoneretur. Narrat Lampridius, Alexandrum Seuerum, cùm iussisset quædam, qui au-

lico more multa mentiando multos fefellerat, fumo necari, præconē dixisse, FUMO PVNITVR, QVI FVMVM VENDIDIT. Sæpe etiã in supplicis illud edixisse, quod abs Christianis acceperat, QVOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS. Et Spartianus in Seuero scribit, fustibus quendam cæsum sub elogio præconis, LEGATVM POPVLI RO. HOMO PLEBEIVS TEMERE AMPLECTI NOLI.

Sanè etsi neque cauterio quis notetur, neque fustibus cædatur, tamen cùm pronunciat calumniator, ultio in illam pœnam incurrit: neque minus famosum est nomen sycophantæ aut delatoris, quàm calūniatoris. Cùm Iudex de aliquo pronunciaisset, CALVMNIATVS EST: quanuis nihil de pœna subiecerit, tamen Legis potestaté aduersus eū exerceri ait Marcianus. L. I. §. I. Ad s. c. Turpil. Intelligit autem Legem Remmiam, vel ut alij vocant, Memmiam: qua Lege calumniatoribus pœnam irrogari, idē ait. Quænam fuerit hæc pœna (vt is etiam vocat) legitima, nondum comperi: neque planè audeo affirmare fuisse illam frōtis notam, de qua dixi. Fuisse quidē aliquam pœnam supra infamiam existimo. Infamia enim notari eum, qui in iudicio publico, calumniæ causa quid fecisse iudicatus esset, satis docuerat Edictum Prætoris. L. I. De his qui not. infam. Sed hæc parū grauis, nimisq̄ leuis pœna calumniæ est. Non enim

enim hanc valdè reformidat homo improbus & impudens, qui calumniari vult. Quid enim saluis infamia numis? inquit Iuuenalis. Nam etsi hæc fidem hominis eleuet, tamen testimonij dictionem non adimit. Neque Legem Remmiam prohibuisse in iudiciis publicis damnatos calumniæ iudicio publico testimonium prohibere, notat Papinianus L. X I I I. De testib. His tamen nõ patere publicam accusationẽ, constat. Mirabitur aliquis quod dico. Sed causam intelligat. Facilius licet testimonium dicere, quàm accusare. Nam non statim testis, cùm auditur, reo nocet. Non enim statim fidẽ ei habet iudex. Sed accusator statim atque admittitur, saltẽ hoc efficit, vt alius fiat reus. Qui autem semel fefellit in accusatione, indignus est qui ad eam rursus admittatur. Quod attinet ad damnatos publico iudicio: sic fiunt infames, vt non modò accusatione, sed & testimonio in publico deinde iudicio, iis interdicator. Multum ergo interest (quod imperitè vulgus confundit) inter eos, qui simpliciter dicuntur damnati publico iudicio, nempe, qui rei conuicti fuerunt: & inter eos, qui dicuntur in iudicio publico damnati calumniæ, quos nempe, cùm accusatores essent, calumniatos esse apparuit. Mirum verò, cùm tantum infames fieret calumniatores, tamen auctores malorum criminum, vel famosorum libellorum ex Lege factos esse intestabiles: quod certè multò grauius est. Nã

intestabilibus non modò accusazione & testimo-
 nio, sed etiam testamento interdicitur. L. X V I I I.
 Qui test. fac. poss. An turpius est, sine inscriptione
 accusasse, quàm calumniatum esse? Sed calumnia-
 tores ad duriozem pœnam trahit ipsa inscriptio,
 quæ talionem ijs rependit. Nam eos ad vindictam
 poscit similitudo supplicij. L. vlt. c. De calum. Pla-
 cêtq; vetus ille versiculus, Et delator habet, quod
 dabat exilium? L. X I I. Tab. Si quis membrum ru-
 pisset, talionem esse iubebat. Cur non multò ma-
 gis talio esset, vbi quis per calumniam, alterius pe-
 tijt caput aut iugulum? Quis putaret hanc etiam
 num seueritatem temporibus Theodosij v̄sitatam
 fuisse? Fuisse tamen didici ex quadam Symmachi
 ad Theodosium epistola. Scribens de quodam A-
 fricano, qui cùm devi aliquos accusasset, sese in cri-
 men inscribens, neque tamen reos conuinceret,
 Supererat (inquit) vt crimine non probato, in ac-
 cusatorem formidata reis pœna transiret. Symma-
 chum qui Iudex erat, ad mitiorem pœnam reuo-
 cabat, accusantis militia pariter & incauta adole-
 scentia. Neque tamen audet quicquam de seue-
 ritate legis remittere. Itaque causam refert ad suos
 Imperatores, & quid ipsi statuere velint, rogat. Nã
 (inquit) alia est conditio magistratuum, quorum
 corruptæ esse videntur sententiæ, si sint legibus
 mitiores. Alia diuorum Principum potestas, quos
 decet acrimoniam seueri Iuris inflectere.

Equidem

Equidem cùm tempora confidero, miror Symmachum hîc herere. Papinianum, cuius ætate pœnæ legitimæ etiamnum erant, dicere quippiam tale, non miror. Sed illud aliàs viderimus. Sanè posteriores Iurisconfulti cùm pœnæ iam factæ essent extraordinariæ atque arbitrariæ, alias quàm legitimas irrogari etiam calumniatoribus posse responderunt: neque tamẽ eos minus propterea castigârunt. Paulus ait calumniatores extra ordinem pro qualitate admissi plecti. L. III. Ad s. c. Turpil. In libris verò Sententiarum scribit, eos exilio vel relegatione puniri. Quid dicã temporibus Papiniani calumniatorem quendam in crucem actũ esse, quia Septimio Seuero, nondũ Imperatori, sed Proconsuli, Maiestatis crimen falsum obiecerat? Quid dicam de Antonio Pio, qui in vniuersum delatores omnes capitali pœna plecti voluit? Quid de Pertinace, quem Herodianus scribit sycophantas valde persecutum esse, atque prouidendo cauisse (vt ait)

μηδ' ἐνοὶ ἐπιτρέσθαι μήτε μοι ταῖς ἐγκλημασί περιπίπην. O salutarem prouidentiam! Saltem Traiani memores essent nostri Principes, quem Plinius laudans, Vidimus (inquit) delatorum Iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum. Sed nimis verũ est, quod eodem tempore scripsit Tacitus, hoc genus hominum, publico exitio repertum, pœnis nunquã satis coërcitum fuisse. Cæterum, vt magis atque magis intelligamus, perpetuam & naturalem ra-

tionem huius Iuris, quod hæcenus laudavi, obseruandum est, ne vlla quidem superstitione (cuius alioqui maxima vis est) planè fuisse euersam. Traianus abhorrebat abs religione Christiana. Tamè si quis eo nomine reus fieret, requisit ab accusatore subscriptionem, neque libellum sine auctore admisit, vt antea dixi. Adrianus, qui Traiano successit, addictus erat suis quoque sacris. Sed ne Christianos quidem eorū hostes per calumniam vexari passus est. Imò verò in eorum, vt in aliorum causa, calūniatores dare pœnas voluit. Extat eius rescriptum ad Minucium Fundanum: *εἰ τις συκοφαντίας χρέειν ἴδῃ προτείνῃ, ἀγλάμβανε ὑπὲρ τῆς δεινότητος ὁ φρόντιζε ὅπως ἂν ἐμδικήσῃσιν.* Scio equidem & fateor, vt tyrannos, sic & calumniatores, sæpe cōtra Ius regnasse. Sed tunc publica Iudicia non erant, quod dicebantur: erant potius latrocinia. Principia Iuris gentiū hæc sunt: Neminē indicta causa esse damnandum: De nemine indemnato sumendū esse supplicium. quòd & XII. Tabulis fuit insculptum. Reo opponendum esse inscriptum accusatorem. Audiendam esse vtranque partē. Accusatorem quòd obicit, probare debere. Calumniatorem puniendū esse. Hæc (inquam) omnes gentes Iura iusta esse dixerunt. Ipsique etiam tyranni, qui ea euertere voluerunt, tamen interdum quodam quasi pudore, & veluti dicis causa, simularunt sese non omnino ea repudiare. Certè Am. Marcellinus lib. XIIII. cum

cùm notare vult nouam & inauditam tyrannidem Galli Cæsaris furentis, Nec vox (inquit) accusatoris vlla in his malorum quærebat^{ur} aceruís: vt saltem specie tenus crimina præscriptis Legum cõmitterentur: quod aliquoties fecere Principes sæui. Idem eodem libro de quodã Eusebio reo, Clamabat (inquit) latrociniũ esse, nõ Iudicium, quod contra Ius fiebat: & vt erat gnarus legum, pertinaciter accusatorem flagitabat & solennia.

Sanè illius Galli frater Iulianus, quem nostri Apostatam vocarunt, tyrannus quoque fuit. Sed audiamus tamen, quam ab eo vocem expresserit vis veri & conscientiæ. Numerium (inquit idem Ammianus lib. x v i i i.) Narbonẽsem paulò antè rectorẽ, accusatum vt furem, inusitato Censorio rigore pro tribunali palàm admissis volẽtibus audiebat: qui cùm inficiatione defenderet obiecta, nec posset in quoquam cõfutari, Delphidius orator accerrimus vehementer eum impugnans, documentorum inopia percitus exclamauit, Ecquis florentissime Cæsar nocens esse poterit vsquam, si negare suffecerit? Circa quem Iulianus prudẽter motus ex tempore, Ecquis, ait, innocens esse poterit, si accusasse sufficiet.

Non temerè est, quod Marcellinus tale respõsum vehementer laudat. Verùm etsi reus absoluat^{ur}, non probante accusatore: tamen ecquis accusationum finis erit, si impunè sit, non probasse?

Quid? Lege Cornelia de sicariis tenetur, qui cum telo ambulavit hominis occidendi causa, licet nō occiderit. Et nullas dabit pœnas, qui in medio foro togatum latrocinium clam exercere, & ad opprimendam innocentiam ordinario etiam innocentiae præsidio, hoc est, Magistratuum ministerio abuti voluit? Imò verò magni & singularis huius sceleris atque facinoris, nova & singularis pœna esse debet: vt & fuit olim nō apud Romanos modò, sed & apud alias gentes. Non inculcabo exemplum Ptolomæi Regis, qui Apellem calūniosè accusatum nō modò absoluit, & absolutum magnis muneribus ditavit: sed & ei in seruitutem addixit calumniatorem. Factum hoc certè memorabile, sed singulare fuit. Vtinam verò Luciani, qui id recitat, libellus πρὸς Ἀβελῆς, tam Principibus seriò inculcaretur, quàm pueris in schola frustra prælegitur. Sed Leges audiamus.

Dixi calumniatores Romano Iure notari, & hanc eorum infamiam fronti quoque inuri, vt tãtò magis internoscantur. Nunc recitabo non dissimilem Charondæ Legem. Illum dico Charondã Pythagoræ discipulum, Thuriorũ in Italia Legislatorem sapientissimũ, ante x i i. Tabularum tẽpora. Quid ille? Ait Diodorus libro x i i. τοὺς ἑδὶ συκφαντῖα καὶ ταγνωθέντας πρὸς ἑαυτῶν ἐσεφαναμλῆς μνείη, ὅπως ἐν πᾶσι τοῖς πόλεσι φαίνονται ὃ πρῶτῶν τῶν πενηθείας πῶλε πε ποιμηλῖοι. διὸ καὶ πῖνας ἑδὶ τούτων τῶν ἐμυλῆματι κα-

τα δηνα-

τα διαθέντας, & μέγας τ' ὕβριος οὐκ ἀνεκόντας, ἐπουσίως ἐαυ-
 τοὺς ἐκ τῆς ζῆμ μεταστῆσαι. οὗ ζωπελεθέντος ἐφυγαδένθη πᾶς ἐκ τῆς
 πόλεως ὁ συκροφαντεῖρ ἑωθώς, καὶ β' φλίτθμα μάνειον ἔχε βλομ,
 τ' ποιότης κακίας ἀππλλαχμένον. Ergo iubebat calumnia-
 torem, extremæ & capitalis infamiæ causa, myri-
 ca coronari, & ita coronatum ludibrij & ignomi-
 niæ nomine per urbem circunduci, quò magis no-
 ta omnibus esset talis bellua, perinde atq; si fœnũ
 haberet in cornu, vt vetus ait parcœmia. Hæc apud
 Thurios tam intolerabilis pœna esse iudicabatur,
 vt multi mori mallent: sibi que etiam potius mor-
 tem consciscerent. Plinius ait myricam olim vo-
 catam esse arborem infelicem. Sed vellem potius
 calumniatores illa, quæ in antiquiori Romani
 Regis Lege dicta est arbor infelix, hoc est, cruce,
 pœnam luissent vt scelerati furciferi. Felix verò
 Lex illa Charondæ, quæ hac ratione suam Rempu-
 blicam tali peste talibusque portentis statim libe-
 ravit. Sed infelices nostræ Leges, quæ cùm & tam
 multæ sint, & toties repetitæ, & tam seueræ: tamen
 non possunt hæc monstra exterminare. Scilicet
 quod olim Cicero conquerebatur, meritò queri
 possum, Nos nullam custodiam Legum habere.
 Personant illæ quidem in Scholis, & quātum pos-
 sumus, earum memoriã excitamus. Sed quia Ma-
 gistratus iis non adsunt, nihil agimus. Quid igitur?
 An propterea stationem nostram deseremus?
 Imò verò, vt olim Astræa relictis Urbibus, dicitur

in Agris confedisse, vbi (vt ille ait)

Iustitia excedens terris vestigia fixit.

fic & eam hoc tempore, Tribunalium subselliis
pulsam, & in vmbra quorundam auditoriorum
iacentem, vt possumus, colamus. Ergo vt ad
rem redeam, adijcio, non modò accusatoris, sed
& Indicis, & Irenarchæ, & Nuntiatoris, etsi hi
non subscriberent, calumniam, falsamque delatationem
grauissimè punitam fuisse. Curiosus (inquit
Constantinus) & Stationarij, vel quicumque
funguntur hoc munere, crimina Iudicibus nuncianda
meminerint, & sibi necessitatem probationis
incumbere, nec citra periculum sui, si in fontibus
eos calumnias nexuisse constiterit. L. I. C. de
Curios. Itaque & noster Paulus ait, Nuntiatores
notorij suis assistere debere. L. V. I. §. I. Ad s. C. Turpil.
Notum iam est, notoria appellari indicia atq; elo-
gia, breuib; veluti notis conscripta vel consignata
de alicuius maleficio, quæ ad Magistratum, ad
cuius cognitionem ea res pertinebat, mittebãt ij,
quibus publicè mandatum erat, vt crimina inquirerent
atque nunciarent. Qui quidem Inquisitores, vocabantur,
vt dixi, Irenarchæ, Curiosus, Nuntiatores. Sed quò
maior erat eorũ auctoritas, tantò magis ne fallerent
& calumniarentur cauendũ fuit. Itaque rescriptum
fuit, Irenarchen, cum *ἀνεύρεται* facit, venire debere,
& quod scripserit, exequi: ac si malignè quid fecerit, aut non dicta
re-
lerit

lerit pro dictis, vindicandum esse in exemplum,
 ne quid & aliud postea tale facere moliatur. L. VI.
 De custod. & exhib. reor. Dies me defecerit, si plu-
 ribus persequi velim, quod aduersus calumniam
 rectè cautum est. Neque verò institui, quod de ea
 passim alibi scriptum est, colligere. Nullum nostra
 oratio finè inueniret. Sunt enim iustissimis & gra-
 uissimis de hoc flagitio sententiis referti omnes o-
 mnium libri: vt & Iustinianus noster testatur, se Le-
 gū libros edidisse, vt calumniātium iniquitates ex-
 pelleret, sicuti & in Nou. XII L. profitetur sese ni-
 hil non agere, vt id efficiat, *ὡς μὴ πῦρ ἐπιτελεῖται
 πῆσι συνοφανεία*. Sed & de calumniosis interpretationi-
 bus, quàm longa esse posset oratio? Et quò latè patet,
 vel hæc nostri Pauli sentētia vna, Non oportet Ius
 ciuile calumniari, sed qua mente quid dicatur,
 animaduertere conuenit. L. penult. Ad exhib. Sed
 tale declamationis scholasticæ argumētum nunc
 pueris relinquam. Equidem memini, cū olim
 puero mihi prælegeretur Luciani libellus *πρὸς τὴν
 Ἀγρολῆν*, me propè attonitū exhoruisse, tam alie-
 nos abs virtute & veritate atq; adeò sanitate olim
 fuisse hōminum mores, vt talem pestem tam cupi-
 dè alerēt. Sed postea vir factus vidi, quid esset cau-
 sã, & expertus sum, quæ Lucianus de suorum tem-
 porum improbitate scripsit, multò magis de hac
 ætate dici posse, & laruatam illam furiam non so-
 lum (quod ille ait) in aulis Principū, sed & in scho-

lis literatorum, atque adeò in Ecclesiis eorum, qui veritatis titulum venditant, regnare. Sæpe mihi in mentē venit Athanasij, cūm mecum reputo, quot olim viros magnos & innocentes illa etiam religionis nomen mentita, impudenter vexarit. Sed quid nunc fit? Absit, vt in quo cœtu quis quærit domicilium religionis, in eo cœtu inueniat sedem & solium ἡ ἀβελήε. Sed Deus bone, in quot incidimus ἀβόλους, cūm iam annis propè x x, relicta patria, quærimus viros bonos, ingenuos, rectos, religiosos? Quantum in multorum ingratis animis est maliciæ & insidiarum? quantum in fronte fraudis? quantum in ore virulentæ linguæ? quantum in literis maledictionis calumniosæ? Quid dicam, talibus armis & dolis instructos, facile cuius, quem hac ratione veluti in triumphum circumducunt, insultare, talique præsidio multos, qui sine vlla religione disputant de religione, ad victoriam contendere, armatos stylis non cruentis minus quàm acutis, neque tam atramēto, quàm atra bile & felle imbutis, atque adeò sanguine stillantibus. Dixit olim Cicero, Dentata charta res agetur. Sed vbi charta est & aculeata, & venenata, & cristata, & ficcaria, & sanguinaria, an Christianam esse dicimus? Quid miseras Leges nostras ciuiles, quas homines scilicet religiosi nouo quodam suo iure freti confidenter irrident, & tanquā telas aranearum suauius perfringūt, opponerem? Fortasse reuer-

buntur

būtur magis, quod B. Hieronymus in apol. aduer. Rufinum scribit, Catholicos olim diligenter cauisse, ne hæreticis, quorum dogmata oppugnabāt, turpitudinē aliquam obiicerent. Illa enim ad chartas Ecclesiasticas, hanc ad libellos Iudicum pertinere: neque eum, qui suscipit refutationem hæreseon, adiungere debere accusationem criminum. Sed qui nūc nullis legibus teneri se putāt, & quod libet, licere sibi existimāt, hancque Donatistarum regulā vnā tenent, QVOD VOLVMVS SANCTVM EST: frustra ad bonos & antiquos mores Maiorum reuocātur: & verò quidam mihi nūper responderunt, malle se ipsius Hieronymi & similitum, qui minimè obseruarunt in causā sua, quod in aliena laudarunt, exemplum sequi: & licet non sit fortasse Iurisconsultorum, esse tamen Theologorum non minus quā Rhetorū, astutē miscere atque confundere actiones reales cum personalibus, & personales cum realibus, & vtrisque commixtis, quo iure, qua iniuria vincere? Si nunc ita agitur in causis religionis, cū nihil abs religione magis alienum sit: cedo. neque tamen Iuris præsidium, ad quod confugiam, video in ista tanta iniuriarum licentia atque impunitate. Quid autē frustra quereretur passim & palām calumniæ tantum licere? Quid exclamarem vetus illud, Vbi nunc Lex Remmia? dormis? Nā etsi Legē excitauero, nihil egero. Nulli Magistratus, Leges nullę, nulla Iudicia

coërcere possunt hãc humani generis pestem : dico hanc, quæ importunè grassatur, effrenatam audaciam mentiendi & maledicendi, quæ nihil non audet : & eam quoque artē docet, vt quibus se criminibus teneri sentit, ijs criminibus alium implicet : tametsi sæpius, quod facit, clàm faciat, ex ignoto veluti recessu, cæca, sed, vt Lex ait, venenata, in absentes atque ingnorantes tela dirigens, spargensque modò famosos sine auctore libellos, modò sinistros, quos ipsa confinxit, rumores. Sed & subtiliter abutitur misera horum temporum tempestate. *Applicatio* Quia enim nunc magna de religione certamina sunt, tempora ad calumniandum idonea esse videntur: vt & Plato scitè monet, tunc esse crimina ἐνέσθη βολαί. Quid faceres? Apud Aristophanem in Pluto, cuidam iactanti nescio quem annulum magicum, in quo inesset remediũ aduersus omne malorum genus, respõsum est, ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συνοφαιτῶν δίχηματος. At nũc lógè minus esse dixerò remediũ, & multò tamen esse huius veneni spargendi maiorẽ facultatem, cùm & ars typographica (ô nobilem artem, quæ tali seruitute sese infamem reddit) seruiat sycophanticis spiculis longè latèque emittendis: & magis insidiosa nunc quoque inuenta sit ratio fraudis clàm disseminandæ per coniurata sodalitia. Mirum verò, cùm omnes sentiant commune esse periculũ in hoc tam flagitioso more, tanquam in publico latrocinio; & calumniam tam valdè omnes

omnes odisse videantur, ut cum Græcum eius nomen audiunt, cohorrescant: tamen tam patulas esse multorum aures ad eam excipiendam, tamque credulos animos ad alendam. An malis carminibus tanquam magicis susurris & incantationibus capiuntur? An ut alij ore, sic (quod olim quidam dixit) isti auribus calumniari volunt? Non obiiciam veterem Menandri versiculum, Eos, qui calumniatores facile audiunt, aut improbos esse, aut pueros. Sed minimè profectò sapiunt, qui tale exemplum, quod in eorum caput recidet, confirmant. Ipse Horatius loquens de Lege aduersus malum carmen lata, quam omnes magno consensu expetiuerint, Fuit (inquit) intactis quoque cura, cōditione super communi. Et nunc nihil nobis curæ est, si alius ea fraude iuguletur, qua iugulari nemo non facile poterit? An eam potius incitabimus? Ac ne eos quidem, qui vexantur, queri patiemur? Certè perniciofa patientia est, quæ quadam impunitate alit hoc malum. Ac quidem Qu. Mu-
cius Iurisconsultus magno animo contempsit cōiicia Lucilii poëtæ petulantis, & eius ignouit maledictis. Sed cū alius, veluti iustus vindex, Luciliū in scæna nominando vicissim læsisset, Iudicio iniuriarum absolutus & Iure fecisse iudicatus est. P. verò Scæuola noster, Mimum, qui L. Accium, scriptorem tali iniuria indignum in scæna nominauerat, condemnauit. Sed vbi Leges sunt, quid

opus exemplis est? Si quis existimet, eas me tam valde vrgere, quia inter sit mea: non diffitebor ea me quoque fortasse ratione cōmoueri. Sed simul profitebor, antequam huius generis iniuriam vllam perpeffus essem (quanquam qui abs ipsa propè pueritia sic vexatus est, vix meminerit temporis, quo nondum talem vexationem senserat) tamen me & calumniatorum fraudes exhorruisse, & aliorum, quibus illi molesti erant, misertum esse. Vbi verò & ipse talium viperarum, quæ me lancinabant, aculeos sensi, equidem iusto dolore incensus, cœpi magis atque magis laudare bonas leges aduersus hoc serpentum genus latas. Nōdum me patiar inflammari vllius vltionis cupiditate, neq; patientiam sapius læsam, furorem fieri patiar. Sed crudelem ait esse Cicero, qui famam negligit suā. Rectè ille sanè in suis de Repub. libris, Si (inquit) aut ingrati vniuersi, aut inuidi, aut inimici potentes suis virtutem præmiis spoliant, ne illa se tamen multis solatiis oblectat, maximèq; suo decore se ipsam sustentat. Interea tamen non potest non ea dolere vehementer, talem tantamque esse hominum, vel ingratorum, vel inuidorum, vel inimicorum vim atque potentiam aduersus id, quod iustum est. Multis in hoc genere querelis meis non ero cuiquam molestus. Sed omnes dissimulare neque possum neque debeo. Nuper incidi in quasdam ad Principem quendam in Germaniam vsq; missas

missas sine vlla auctoris subscriptione literas, quibus dira quædam mendaciorum portenta aduersus me & alios multò meliores viros, imò verò & quosdam optimos Reges (quid enim non audet hæc malitia?) inscripta erant. An non iure feci cùm dixi tales literas esse plus quàm sicarias, & vt scriptor indicaretur, sicuti æquū fuit, rogauim? Nam & delatorem reus fugientem Iudicio persequi, & latitantem vltro ad causæ contestationem prouocare cupiebam. Sed audiui eum esse ἀντοικετάρητορ. Nam in sua quoque cæca latebra trepidātem, literis illis suis ascripsisse hanc malæ suæ conscientia notam: ταῦτα ἀναγνώσκων λάνθανε, καὶ μὴ δημοσίευε. Tū verò adieci, nimis cautum esse nebulonē, qui cùm scelerata sua mendacia spargi latè vellet: tamen ad eum, cuius intererat, & qui ea statim refutare posset, manare nollet. Sed vt bonorum & credulorum Principum me miseret, quibus illuditur: sic fateor non rectè facere, si qui tale latronū genus recipe- rent, celarent, tegerent. An vlla religionis vllius simulatio esse potest, in qua tanquā in spelunca delitescere possit ac debeat tam scelerata factio talium impostorum? Vix horum insidias effugeram: & ecce me in Galliam reuersum, mox alia multò atrocior iniuria excipit, ab iisdem artificibus subornata: sed ab alio, quem impulerunt, impacta. Itāne verò ô Deus posteaquam ij, qui me nominis tui causa hæctenus vexarūt, quiescunt, alij, ad quos

quia putabam bonos, confugeram, iniquiori conditione molesti erunt? neque in hac vita vnquam, quandiu tibi seruiemus, respirabimus? Quem das finem, Rex magne, laborum? Equidem bona conscientia me sustento, ne deficiam. Sed quæ tãdem horum religio est, quorum est insatiabilis crudelitas? Quàm crudelis est *ὁ δὲ χουγενανλα*, quam nondū erumnæ nostræ satiarūt? Quanta inuidia, quæ miseris quoque nostris inuidet? Ergo in desertas terras fugiamus, si fortè horum immanitatem effugere possimus. Verùm quænam est iniuria, de qua *ad caluim* queror? Superioribus mensibus cùm in intima esse Gallia, quidã in extremis Germaniæ finibus, qui de Gallia neque sciebat neq; cogitabat quicquam, scripsit & edidit libellum de officio pij & publicam tranquillitatem verè amãtis viri, in hoc religionis dissidio. Qualecunque sit consilium, quod dat, etsi mea non intersit, integro & sedato animo legatur. Vix euulgatum illud erat, & ecce alius quidã, qui certè tam in suo nomine suppressendo callidus fuit, quàm in meo notando callidus: sed quisquis tandẽ sit, magnæ (vt audio) magister auctoritatis, verùm maioris (vt video) intemperantiæ atque adeò impotentia Dictator, nõ modò libellum illum terribiliter, edita aduersaria declamatione famosa, exagitat: sed & me eius libelli auctore esse fingit, malo profectò more, exẽplo malo atque illiberali: & in vmbra, quã somnians

nians sibi finxit, cæco furore effundit suam (quod quidã dixit) terribilem bilẽ: imò (quod iniuriæ caput est) me ignorãte talia fulmina eius emissarij ad maximos in ea aula viros, in qua nouus hospes erã, clã miserũt, vt indicta causa opprimar. Itãne verò fieri potest, vt homines nõ modò Christiani, sed & olim socij & antiqua & familiari consuetudine & multorũ officiorũ vicissitudine cõiuncti, tam non iam dico omnis pietatis, sed & humanitatis oblitii sint? Scio incredibile videri, quod dico: víxque ipse id in re præsentii credere poterã. Sed ita est tamen. Age respondendũ est editæ accusationi. Ego verò reus obtestor omnes bonos, bonos (iterũ dico) obtestor, vt seueri in hac causã iudices aliquãdo esse audeant. Tantum abest, vt aliqua vtar deprecatione. Quæstio duplex est, facti vna, altera Iuris. Quæritur enim, cuius sit ille libellus de quo agitur: deinde qualis sit, & quid peccauerit, aut mereatur. Hæc posterior nihil ad me, quia meum nihil est in eo libello. Quanquam de ea prius iudicandum sit: sicuti Lex ait liquere debere, crimen vel delictum esse commissum, priusquam de persona quærat. L. I. §. item illud. Ad s. c. Silan. Sed neque Quæsitior sum, neq; de aliena sententiã nunc quicquam præiudicare volo. Prius alios audiam de re ipsã iudicantes, quorum quidem sana ac sedata mens est. Meam de re tantã sententiam, vbi rogatus fuero, dicere non recusabo, de qua diu, mul-

túmque cogitavi, multis iam annis in ea delibera-
 tione iactatus: & quia Magister me Iuriscóultum
 esse dicit, cōfiteor me non diuini minus quàm hu-
 mani Iuris studiosum esse, sempérque fuisse. Sed
 quam mihi defert Censuram, tam non accipio,
 quàm morosi Magistri dignitati lubenter relin-
 quo, qui nullum fert collegam. Sanè si illi, qui me
 ἄδικοιόνος vocat, per suam αὐτοῦ δόξαν liceret esse κριναντικῶν,
 cùm eo, discendi causa, communicarem quæ de
 Christiana Iuris prudentia, & veteris Ecclesiæ me-
 moria notauit: magis etiam vt videret, an accede-
 rét ad libellum, quem iugulat. Sed nulla, vt video,
 datur audiētia. Quid eo inuito me adiungam iis,
 qui de sentētia libelli cōtrouersi imprimis sunt iu-
 dicaturi, magis vt liqueat iusta sit, an iniusta Dicta-
 toris nō iam dico Censura, sed iracundia? Fateor id
 meæ Iurisdictionis nō esse: & fortasse aliquis dice-
 ret: nescire nos, quæ eū parte pulcher calce⁹ vrgeat.
 Cæterū multò minus prestare, aut possum, aut de-
 beo, si quis aut (quod nollē) eū indignè pupugerit,
 aut (quod dolerem) imprudens causam leserit bo-
 nam. Hoc an faciat reus libellus, alij estimabūt au-
 dita parte vtraque & causa cognita, qui & religio-
 sè (nam magna res est) iudicabunt de re ipsa, & di-
 ligenter expendent τὴν δόξαν, & ab interpretatio-
 ne malitiosam calumniam abesse iubebunt. Equi-
 dem abs clarissimis viris, qui diligentius, quàm
 ego, libellum illum legerunt, audio, statum quæ-
 stionis

stionis in eo potissimum esse, an quæ impia & noxia non sunt, retinenda sint in Ecclesia, pacis tuendæ & vnitatis retinendæ causa. Ego amplio. Sed si quis hoc fortè dicat sibi videri: an impietatis crimen inexpiabile cõmittit? an diris omnibus statim deuouendus est? Quantò æquiores fuere, qui nuper in synodo auditi Ministri sunt? Quia mea res non agitur, hanc curam ei relinquo, cuius magis interest. Sed Deus bone, ecquò libertas nostra recidit, & in quam seruitutem detrudimur, si nobis loqui non licet nisi ex arbitrio & formula vnus alicuius noui Doctoris? si perijmus? si quid fortè nobis exciderit, quòd illi non placeat? si non modò causa, sed & vita cadimus, si aliquando ab eius nutu non pendeamus? Verùm id alij viderint, qui suscipient huius causæ cognitionem, ingenuoque & integro iudicio sunt: quos etiam suspicor quæsituros esse, quid tandem causæ sit, cur is, qui tam securè contemnit alioqui spicula in se directæ, hic trepidet & tumultuetur, perinde atq; si Hannibal esset ad portam: & cur eum, quem mediatorem & pacificatorem vocat, tam capitalem hostem esse putet. Saltem ignotum hunc veluti Fetialem rursus audiendum esse decernent. Quæstio nunc altera est, an libellus, qui tam miserè interea vapulat, sit meus. Si id vno verbo negauero: quod verè & liquidò facere possum: actum est de accusatore, qui nõ probat. Si vltro præterea probauero, alte-

rius esse, atque etiam ostendero cuius sit: manifestior erit iniuria, quam mihi contumeliosus calumniator facit. Atqui vel me tacente, hoc totum iam satis notum est, & res loquitur ipsa. Si qua coniectura probabilis, si qua vel tenuis suspicio hominem credulum calidumque fefellisset, fortasse errori venia danda esset. Sed in facto tam manifesto quis errori locus esse potest? Fortasse recudetur libellus cum auctoris nomine. Etiam si taceam & ignotus sim, tamen cuius furoris esse dicetur quicquid in me transuerso turbine contorquet fulminatrix responsio? Mirabuntur multi, sicuti & ipse miror multò magis, quòd in tanta turba quærens in quem incurreret, me potissimum delegerit: & (quod ridiculum est) ne videatur cum vno ex multis congregari, fingit me in hac Repub. quædam esse veluti legislatorem, atque (vt vocat) Censorem. Si ambitiosus essem, nunc demum putarem me esse aliquid. Sed valeant ineptiæ. Iubeo illum esse securum, si non alium quam me habet vel rivalẽ, vel competitorem Sacerdotij maximi. Nam neque in ista tâta tamque depressa humilitate conditionis nostræ quicquam inesse potest altitudinis, quæ illius luminibus aliquando officere possit. Neque, studia mea quam ab illius gradu & folio sint aliena, obscurum est. Ergo iterum miror, ecquæ delatio, ecquæ *Ἀλαβόλη* tam vafra fuerit, quæ Theologo tam acuto, & mihi olim familiari, imponere atque

que illudere potuit, vt & me nosse defierit, & quod omnes sciunt, nescierit, & quod neque est, neque esse potest, sibi statim persuaferit, vt ea opinione tanquam æstro percitus in amicum bene illi precantem, cornibus incurreret? Non dicam, quod quidam respondit, Non sani esse hominis, non sanus iuret Orestes. Sed si Orestes, qui aliqua causa incitatus, matrem occidit, tam tristes pœnas dedit: quid sœuus Magister (se enim præceptorem fuisse meum significat) qui & nomine alieno, & infontē (quod nunc saltem sciet) & in auditum (quod negare non potest) & veterem (vt ait) discipulum, & (vt fatetur) propè filium, non equis, vt infelix pater Hippolytum, sed suo stylo discerpfit? Nam ne eius quidē barbæ, non fronti, non ori, non naribus percit. Quid? An eum olim in sinu suo fouit, vt postea securum & dormientē confoderet aut configeret? Tantæne animis cælestibus iræ? Dicerem, vbi ad se rediens cognouerit, quod fecit, non minus doloris eum percepturum esse, quàm Constantinus percepit, cum filiolum suum Crispum falsa opinione extinxisset. Sed quândiu illos, qui eum improba delatione ad hoc propè dixi parricidiū, impulerunt, alit, an facti pœnitet? Age verò iterum quæro, quid eum inflammauit? Crederem Zelum, vt vocant, aliquem esse vehementem, præfertim cum hominis ardētem naturam nouerim. Sed qualis Zelus est, rabies dentibus laniās homi-

nem abs factō, de cuius vltione agitur, tam alienū, quàm procul distat cœlum à terra? deinde an satis est obtendere Zeli titulum, vt quiduis in quemuis liceat? Scimus quales olim fuerint, qui Zelotæ dicebantur in vrbe Hierosolymitana abs Romanis obfessa. Scimus quale aliquando fuerit apud Iudæos extraordinarium (vt appellabatur) Zeli Iudicium, quo ad obuium aliquem lapidādum furens multitudo ferebatur. Sed tantò magis huic feruori frenum abs legibus iniici debere credimus. Verùm prætexat quod volet de suo Zelo noster antistes: quid hoc ad me? An quia fortè audiuit me abs factionibus esse alienum (quod fateor) & ab eorū intemperie vehementer abhorrere, qui tumultuādo augent dissidia religionis, & oderūt omnes piæ & placidæ conciliationis siue rationes, siue conditiones? an propterea tantas contra me turbas ciedere debet, cū de eo non modò non sim locutus, sed ne cogitarim quidem? an quia audiuit (quod non inficior) me lugere hanc Ecclesiæ dissipationem, & licet priuatim non intersit mea, animum meum tamē angi pio desiderio pacis Christianæ? an propterea libellus alienus, qui à quibusdam, *συμβιβαστικός* esse dicitur, cum tanta cōgerie anathematum ascribendus mihi fuit? Atqui si vel vnum in eo verbum meum esse dicam, impudentissimè mentiar: & si illud ab aliis dici patiar, auctor non patietur: quem quidem etiam proditurum existimo

mo statim atque se per latus meum peti & confidifentiet, & quidem, quod ille apud Poëtam Nifus facit, exclamaturum,

Meme, adsum, qui feci: in me conuertite ferrum

O Rutuli. —

Interea si tam valde, cum quo illi res fit, & vbi is fit, scire, saltem serò, velit, Vbios inuisat. Ac si tenet Macedonicam historiam, notum in ea & nobile nomen sciet: vel si Corebum furentem magis amat, quarat, quàm ille amauerit sapientē. Si querit, quia quiescere non potest, cum quo vel pugnet vel litiget, tandem illum inueniet, legétque virum vir: nisi si & hunc iam quidam, infontem, quia bella vetabat, demisere neci, vel cassum lumine lugēt. Iuuat enim eiusdem poëtae verbis uti. Sed tu videris eum malle, quē Ænobarbum appellas. Credo quòd suauiter somniores Domitiam tuam gentē, in qua fortasse gloriaris gentilem tuum, alterius licet familiae, Cn. Domitiū tulisse Legem de sacerdotiis: eius verò patrem de Allobrogibus superatis triumphasse, & elephanto per prouinciam inuectum esse.

Dices me nugari. Ita est fanè. Quid enim aliud faciam, vt te iratum demulceam & oblectem? Vis agam ferò? Ego verò te, quisquis es, here, amiccè monebo, vt cum hïc, velis nolis, sentias & videas te tam cæca vertigine ferri, vt hostem somnians, amicum ferias, des operã valetudini, & Medicos.

audias. Cùm aliquando Bucerus, quem laudare magistrum soles, te reprehēderet, quòd de hominibus iudicares, prout amares, vel odisses: amares autem, & odisses, prout libet: tam acerbam reprehensionem æquo animo tulisti, & amico monitori gratias egisti. Ita testor, ita affirmo, non minus amicos esse, qui dolēt, sæpe te virum tantum, vel amore nescio quo, vel odio, vel dira aliqua cupiditate agi transuersum, & multa intemperanter agere pro libidine. Ergo iterum dico, quod ille, si viueret, diceret: necesse est, refrenes affectus, qui iudicij luminibus offiunt: cohibeas naturam iracundam atque biliosam, commune malum ingeniosorum hominum: ne te gloria & ambitione inflari sinas: caueas, ne aliquo rerum successu nimium efferaris, ne qua virum grauem leuitas, ne qua sapientem crudelitas (quæ maximorum ingeniorū maxima vitia sunt) ne popularis aura ad aliquam religione indignam actionē abducatur: ne eam iam senex inuras notā nomini tuo, quod non magis, quàm nostrum nobis, si per te liceat, tibi honestissimum relinqui optamus. Saltem vt tuearis personam, quam induisti: turpe & tua professione indignum esse existimes, palàm mentiri: cùmque in hac causa etiam inuitus sentias te mirificè offendisse, discas te esse hominem, neque deinceps credas omnibus, qui cùm te adorare videntur, dant præcipitem. Vanitatis, futilitatis, calumniæ, maledicen-

ledicentiæ magna est turpitude: magnum est odium sauitiæ aduersus infantes inflammata: magna inuidia Dictaturæ bonos ciues proscribentis: & intolerabilis in Ecclesia res est, tyrānis, licet obtendat aliquā religionis speciem. Ne multa. Parcitur nunc tibi, vir optime. Sed, mihi crede, si pergas, aliquis occurret, quem nolles: ac si eum etiam cogas vti recriminatione, dolebit. Ergo si te contineas, feceris sapienter. Nam & alij quid religio sit, sciunt. Erras verò iterumque erras, si in eo iam te solio collocatū putas, vt tibi quod libet, liceat: vt omnibus insultes, silentium omnibus indicas, solus regnes, imperes, fulmines. Errat quicumque putat sese vel Galliaē confixisse oculos, nihil vt illa videat aut discernat: vel cū effossis oculis cerebrum eripuisse, vt nihil diiudicet: vel excelsum eius animum aliqua fraude fregisse, vt in indignam se det seruitutem. Imò verò omnium ordinum aliqui viri graues, cordati, sapientes supersunt, qui cum veræ religionis vero studio retinent suum illud (vt rectè dictum olim est) incoctum generoso pectus honesto: qui longiùs prospiciunt, quid agatur, quid simuletur: qui Ecclesiam cum Repub. saluam esse volunt: & vtrunq; me etiam velle (audebo dicere) non minus profectò quàm te, sciunt. Dicerem te quoque id scire. Sed nunc quoniam id iratus negas, alios, qui quod sciunt, non negabūt, prouoco: qui quidē tibi, nescio an religionis sciē-

tia, certè cōscientia bona nō cedent: addam & veritatis & pacis studio bono. Quid si dicā, maiori rerū bene cōponendarum, & trāquillitatis constituendæ desiderio? Hos interea cōfido, Iuris fortes & cōstantes vindices fore aduersus iniurias: defensores iustæ libertatis aduersus ferociā nouæ tyrannidis: patronos innocētiae aduersus vim & insidias. Neq; verò sunt obliti cuiusdā politicæ & Ciceronianæ theseos, quā Typographus Dictatoris castigatam edidit: *ὁ λαβιτέορ τῶ κατὰ λόγον τὴν τυράννίδα μὴ αὐτὸς ἀρῶν.* Tantū abest, vt omnes ad degenerē seruitutē abiecti sint, aut sint omnes cæci & fatui, quos tanquam pecudes naribus tractas, dux aliquis imperiosus solo sibilo circūagat, vt statim atq; is increpuit, omnes subsultent. Atq; vt terribilis magister sciat, etiā miseros pupillos, quos bona consciētia sustentat, stare impauidos, vel si flammæ ore vomat: & magno suo, qui in cœlis est, tutore fretos assurgere supra omnia omnium laruarum, omnium dirarum terriculamētā: sciat nobis in mentē venire, quod melior nos præceptor docuit, & verè credere, beatos eos esse, quibus maledicunt homines mētientes, quicumque tandem sint, quorum mendax fuerit maledictum: neq; tā aut angusti, aut abiecti, aut nullius animi sumus, quin tali vindice veritatis auctore audeamus nos sistere in iudicio, si ventosus accusator ex sua Æolia prodire in Ius velit. Facti inter nos, non Iuris quæstio est. An nullū (vtar eius verbo)

verbo) consistorium dignum esse putat, in quo se
sistat? An est supra omne Presbyterium, omnem
Senatum, omne siue Consilium siue Concilium?
An & omnes ministros tam valde contemnit, vt
nulli ex iis vllam vlla conditione tribuat iudican-
di potestatem? Equidem quoscunque volet, iudice-
ces, accipio, futuros (inquam) iudices iniuria, de
qua queror. Nam tam de ea liquere arbitror, vt ne
Allobroges quidem, vel editicios recusauero. Ac
si accusare præterea velit, consistam. Scio Tribu-
nump. olim ad accusandum vix admissum esse,
quòd (vt ait Cicero) eo accusante, còditione æqua
disceptari posse non putarent Romani, & statue-
rent, iniqua conditione reum causam dicere, cum
aduersario eius, ad Ius accusationis summa vis po-
testatis accederet. Ego tamen hac præscriptione
non vtar. Spero enim nõdum sublatas esse omnes
publicorum iudiciorũ leges & conditiones. Spero
quosdam superesse in Iudicijs viros, quibus place-
at illud eiusdem Ciceronis: Semper (inquit) in hac
ciuitate nimis magnis accusatorum opibus & Po-
pulus vniuersus, & sapientes, & multum in poste-
rum prospicientes iudices restiterunt. Nolo accu-
sator in Iudicium potentiã adferat, non vim ma-
iorem aliquam, nõ auctoritatem excellentem, nõ
nimiam gratiam. Valeant hæc omnia ad salutem
innocentium, ad opem impotentum, ad auxilium
calamitosorum. In periculo verò & pernicie ciuiũ

repudientur. Nā si quis hoc fortè dicat, Catonem descensurum ad accusandum non fuisse, nisi prius de causa iudicasset: iniquam legem & miserā conditionem instituet periculis hominum, si existimabit iudicium accusatoris in reum pro aliquo præiudicio valere oportere. Hæc ille. Quæ etiamnum dici posse & debere nemo tam iniquus est, qui neget. Si is, cum quo mihi nunc res est, Iudicij lucem fugiat, & in vmbra libellos famosos dictare tutiùs esse putet: ipse vltro occuram. Nam neque existimo tam eum, qui me lancinat & cruentat, legibus omnibus solutum esse, quin, petita saltē venia, abs me in Ius vocari possit. Si quis aduersus parentem aut patronum, aut præceptorem non posse institui famosam actionem, sed tantum agi in factū posse, dicat, cōcedo. Atque vtinam integrum mihi esset planè nunc cedere. Sed res non patitur, vt omnino obmutescam. Scio olim Romæ Pontificem Max. fuisse (quod Halicarnassæus ait) *ἀντιπρόδικτος*. Sed notis Censorijs, non etiam publicis Iudicijs exemptus erat. Memini, quod ait Cicero, P. Galbam primum post Urbem conditā fuisse reum publico Iudicio, qui in collegio Sacerdotum esset. Verum tali præscriptione noster (credo) nō vterur. quanquā qui Neronis atauum nescio quem nobis obiicit, velim meminerit de ipso quoque Nerone iudicasse Senatum. Scio, quod Plutarchus de Iulio Cæsare famosum suum Anticatonem scribente narrat:

ἔστι ξίφει μόνον δῶναι καὶ πῶ γράφειν τὸ ἀντιπένθον καὶ ἀντιπένθον ἕδης ἀντι. Insignis est ille profectò locus & vulgò mendosus. Sed quis tale exemplum probauerit? An tantum sibi arrogat Dictator? an si arroget, cōcedetur tantum? Porro vbi in Ius ventum erit, Iudicibus nō alias quàm ex ipsius aduersarij tabulis & cōmentarijs repetitas offeram leges de calumnia, de mendacio, de maledicentia, de iniuria. Quæ potest æquior esse conditio? Non enim quisquam, credo, dicet, cum nō sibi, sed alijs scribere, aut suis præceptis parere nō debere. Etiam si Ius nouum & iniustum in alium statuisset, tamen ipse in sua causa eodem Iure vti deberet. Nunc cū sit Ius diuinum & humanum, quod vrgemus, an id recusare poterit? Quoties ille declamitauit, intolerabilem esse iniuriam, cū falsum crimen obiicitur? cū reus non auditur? cū calumniator non punitur? An nō licebit nunc nobis, bona eius gratia, vti eadem querela?

Si nihil est difficultatis in hac parte Iuris, nulla quoque nunc erit in quæstione facti. Nō enim, credo, negabit illud, quod iam euulgauit: & vt mihi in Iudicio valde laborandum nō est, vt ostendam falsum esse, quicquid de alieno libello, quem flagellat, mihi impingit: sic existimo neminem dubitaturum esse, quin eadem fide aut maiori etiam vanitate effutiat quæcunque simul aspergit conuicia & accumulatur famosus cōuiciator. Nam & tam

putidas fabulas ex triuio arripit, quas astate superiori in suo astu commenta erat fremens inuidia, sed quas me quoque tacente tanquam nebulas, ipsa iam dies discussit, vt me potius misereat hominis tales fordes colligentis, quibus suum profectò nomen magis quàm meum commaculat. Interea videris, què notes, in cuius clientela me esse odiose fabularis. Ego cùm & veteres & nouos in Gallia multos possim patronos laudare, viros clarissimos atque amplissimos, tum verò vnum imprimis agnosco, ad quem me Deus, cùm primùm huc redij, applicuit, optimum dico & nobilissimum Regem illum, apud cuius antea socrum, Reginam letissimam atque sanctissimam, (cuius aliàs de te iudicium tibi opponam) honestissimo me loco fuisse, olim etiam doluisti. Huius ego Regis, me in suam fidem recipientis, & magis atque magis sibi me astringētis, de mea fide iudicium, quod nulla calumnia labefactare potuit, quæ tamen nihil non tentauit: ac (rumpatur illa licet) iterum nouo nunc & liberali pignore testatum atque cõfirmatum tãri Principis (iterum dicam) iudicium, si hoc tempore opponam malignis & sinistris omnium improborum inimicorum susurris, an non fecero rectè? Nolo tamē mihi quicquam profit, nisi si ab his iniuriã mihi fieri liqueat. Et quia meus Curiosus etiam de Germania somnians nescio quid suæ *diuini* ascribit: cogor gloriose testari atque profiteri,

teri, me illic tam præclara studiorum meorum & optimæ erga Rempubic. voluntatis monumenta reliquisse, vt non possit ad uersarius Quæsitore meliùs de mea laude mereri, quàm si in ea inquiri iubeat. Oportet verò istum Irenarcham habere mirabiles nuntiatores siue ἀγγελιαφόροις, qui tam putida & falsa ad eum notoria vndique referunt: & ipsum mirificè facilem atque credulum esse, vbi ad maledicendum incitatur. Sed vos, vos, qui illum miris flabellis incitatis, delatores, coërcendi estis. Vos virum vehementem inflammatis: vos harum turbarum auctores estis. Saltem tu, qui nunc illi nimis obsequens librarius fuisti, qui mecum à pueris es educatus, qui vtriusq; fortunæ focius, tot laborum propter bonam causam particeps, mihi tot necessitudinis vinculis sanctissimis cõiunctus antea eras, & totius in hac causa veritatis cõsci, herum monere & reprimere debueras, potius quàm huius esse iniuriæ administer cõtra tuam cõscientiam. Saltem, licet nunc Iuriscõsultus esse defieris, meminisse debueras Legis Theodosianæ, quã Ambrosius expressit abs Principe ὀξύχολῶι, ne statim pareatur mandato crudeli. l. si vindicari. c. de pœn. Tu mihi condiscipulus tot annis in eadem pietatis schola fuisti. Et audes Lucianicæ disciplinæ conuicio tuos typos commaculare? En quò ruit semel incitata maledicentia! Posteaquam suæ petulantia pharetram exhausit (pharetram dico vene-

natis spiculis refertam, quæ minimè decebat senem Theologum, quotidie de regeneratione, de mortificatione, de māsuetudine, de lenitate Christiana concionantē) tādē, vt aliquod magis atq; magis dirum telū euibret, descēdit (ô intolerabilē contumeliā) ad nescio quē siue Lucanium siue Lucianum, nimis illi profectò notum & familiare nomen. Hic ego vix me reprimo. Sed tu ô Deus Iudex & vindex esto. Quid reliquam maledictorum illius importunitatem verbis refutarem, quam res ipsa refellit? Quid? Ipsius ipsius conscientiam appello. Scit, me, iam annis propè viginti, caruisse & patria, & patrimonio, & honoribus, & omnibus, quas domi habuissem, commoditatibus, ne id facerem, quod facere me velle fingit. Scit me in eo propterea statu esse, in quo non essem alioqui: vt iam nihil illi aliud respondeam, quàm quod Socrates improbis suis calumniatoribus Anyto & Melito respondit: qui eos refutaturus, suam paupertatem allegauit, testem suæ innocentiae atque integritatis. Scit, quam etiamnum puer Christianam religionem amplecti cœpi, semper eam me castè & piè, vt in hac infirmitate potui, coluisse: & omnem à primis annis meam vitam, mores, studia, literas, actiones, id testari. Atque vt id alij sciant: age, patiatur me audiri, & publicè (si opus sit) rationem vitæ meæ reddere. Ego, quos dabit arbitros vel cognitores, accipiam, nō aliqua (ne hoc iterū

iterum calumnietur) confidentis animi elatione: sed bona ingenuitatis consciētia fretus. Nam etsi sciam, quid olim iudicatum sit de hac sponcione, NI VIR BONVS SI ET: tamen bonæ voluntatis, cum naturæ deprauatione luctantis sponcionem fecero. Atque vt huius in posterum animi, in diuini auxiliij spem recumbentis, cōfirmationem nouam audiat: dico, faciat, licet, & tentet omnia, omnēque vim adhibeat, vt tandem me cogat vel aliò respicere, vel ab eo, quod rectum est, deficere aut deflectere: nihil tamen agit, nihil, credo, efficiet: non infringet, non immutabit animum meum, quem nullæ hæctenus tentationes omnino frangere potuerunt. Et nihil licet vnquam mihi magis præter expectationem, nihil in hac vita, in qua pertuli acerbissima multa, acerbius quicquã acciderit, quàm quod nunc accidit, tamen vel hinc, quòd non fatiscam, discat quo animo sim. Exclamat, me esse pectore chalybeo. Fortè si Æschylum legisset, exclamasset, ὡ σιδερόπτερον. Sed profectò sic nos nunc contundit, vt valde necesse sit me non esse vitreum. Ad lachrymas tamen propè me adigit, cum ἀσθενέστατον inculcat. Nescio, an quid σοφὴ sit sciat nondum pater. Sed me profectò valdè scire, quanta eius vis sit, filiola saltem mea testabitur. Et tamen quàm valde omnibus naturæ affectibus alioqui bonis, nõ sine magna distractionis molestia, prætulerim causam al-

terius pietatis, tam non ignorat, & testatò sepe cōfessus est, q̄ id nūc negat maliciosè. Sed quia tantū cōqueritur de huius anni actionib⁹: age, ne longius abeā, ipsum ipsum cito consiliū, quod rogatus astate superiori piis proceribus consignatum dedi, & in iudicium venire volo, si tibi omnes omnium suarum actionum reddere rationem debēt. Fateor, cū de coërcitione hæreticorū ageretur, Leges & Iudicia veterum Christianorum me pretulisse nouis tuis & capitalibus decretis. Si hoc nūc te vrit, cur aliam obtendis iracundiæ causam? Da vel fac mihi aliquid ocij: etsi tecum inuitus committar, tamen non recusō Leges illas edere, vt iis potius quàm mihi irascaris. Fateor, in formulis & cęremoniis Ecclesiasticis mihi videri, habendam aliquam esse rationem religiosę antiquitatis, vbi per diuinam Legem licet. Fateor me in ordine cōstituendo iuuenilem odisse intemperiem, quę cœlum terrę miscere velle videtur, & superbè proculcat, vel contumeliosè fastidit omnem Ecclesię veteris memoriam. Sed si vir bonus es, necesse est prædices propterea me tantò magis esse religiosum. Si id malè te habet, ingenuè dicito. Cur fingis alium causę statum, de quo non agitur? Etsi hoc artis callidæ sit, tamen nihil agis. Nam fraus manifesta est. Tu mihi magno supercilio tuam doctrinam ostentas. Atqui de ea non quæritur: neque tamen nescimus vnde eam hauseris. Tu litigas

gas de iis, de quibus inter nos lis nulla nunc est. De iniuria, de qua queror, dicito: quam certè doctrina nulla texerit. Et qua tandem vel cōscientia coram Deo, vel fronte coram hominibus, vbi scis nullam esse controuersiam, odiosè vis & audes aliis persuadere, esse maximam: eam verò, quæ est, astutè dissimulas ô bone! Si hæc maliciosa calumnia non est: quid malitia, quid calumnia sit, nescio. Ad me quod attinet, quia nullo modo potes negare, quod est turpissimum confiteri, errasse te, cùm calamum, tanquam hastam, iratus corripuisti: nihil dicere aliud potes, quàm eodem errore te, falsum pro vero arripuisse. Sed alij æstiment, qualis hic error sit, & iudicent, an non sit hominis (vt tuo verbo vtar) abrepticij. Si qui mirari se dicant, talem virum huc esse delapsum: eius est causam veram dicere, quæ eum tam indignè commouerit: ego quam scio, eius honoris causa nunc nõ dicã. Immane est, sine vlla probabili causa, sine erroris vlla iusta excusatione, tantum odij animo concepisse atq; ore euomuisse, vbi tantum amoris antea esse videbatur. Neque solùm est hoc triste miraculum (quod Augustinus ad Hieronymum scripsit) sed magis atque magis prodigiosum esse furorem agnoscent, qui rē recta reputabunt via. Sed bonos omnes obtestabor, vt religiosè mecum hîc cōsiderent, quod verum & vtile est. Patitur Deus magnos sæpe viros turpissimè labi, vt

quos multis ingenij aut doctrinæ donis instruxit, homines tamē esse sciamus, quos alioqui Angelos fortasse aliquos insana superstitione esse fingemus. Verūm cū eorū delicta fugiemus, ne propterea simul abiiciamus, quæ alioqui ab iis rectè & integrè tradita sunt: neque propter vitia, virtutes quoque oderimus: denique aliud esse hominem, aliud religionem meminerimus (esse enim res diuersas) & cū pietatis perpetuæ causam, quæ Christum auctorem habet, non homines, cōstanter tuebimur: hominū (vt mollissimè loquar) vanitatem agnoscamus atque deploremus. Huius vanitatis exemplū & singulare & illustre, cuius ad omnē posteritatē tristis & sempiterna fortasse memoria extabit, proposuit nunc Deus. Sed vt eo infirmitatis humanæ exēplo admoniti cristas demittamus, sic & nos misereat communis miseræ atque cæcitatē. Ergo etsi non recusē, æquos Iudices, audita vtraque parte, & causa cognita, pronūciare, quid libelli & famosi, & atrocis, & falsi, & nō subscripti, & in vulgus sparsi, auctor mereatur: neque tam sim ignauus, quin pati possim, vt quam quis mihi labem aspergere indignè voluit, eam lābendo atque resorbendo detergat: tamen aliam pœnam non depono: & conuiciatoris (vt Lex ait) inconsulto calori veniam dari, nullāque vel minimam infamiæ notam illi rependi peto: atque vt magnis aliis in rebus salua eius auctoritas sit, vbi
ea non

ca non abutetur, etiam postulo: quanquam vt non abutatur, reprimendam huius hominis ferociam esse oculati homines sentiāt, qui quò alioqui subtiliter illa erūpat, prospiciunt. Sed (quod sine Reip. fraude fiat) quod ad me attinet, cōfidenti & pœnitēti cupio simul remitti Legē publicæ ἐξουλογοῦσας, quam seueritas Ecclesiasticæ disciplinæ nunc illi præscriberet. Denique Deum Opt. Max. precor, non modò huic vt peccato ignoscat, sed etiam egregium virum cōtineat, ne deinceps tale aliquid admittat, ne cæcis affectibus nimium indulgeat: vt me missum faciat, qui illi omnia remitto: ne studia mea meliora perturbet, quæ illius consiliis nō obstant. Satis hostium habet, cum quibus cōgrediatur & se exerceat: & ego satis aliunde habeo molestiarum, quæ me vexent. Ne me studiosum pacis, & ad nullam rem minus, quàm ad hæc bellatum, cogat inuitum ad ista, quæ fugio, miserissima certamina: ex quibus, quicumque sit exitus, redire non possumus, nisi deteriores: quia in iis charitas lædatur, sine qua religionem didici, & sentio consistere non posse: neq; video si quis nunc contemnat illam veteris poëtæ vocem, Vltimus ne tēde odiis: quī effugere possit diuinum fulmen, aduersus eos editum, qui fratrem oderunt, & maledictis veluti iugulant. Neque profectò minus erit sicarius stylus, quàm ensis. Saltem nobis in mētem veniat, quod Hieronymus contra Rufinum,

Procul (inquit) fit à moribus Christianis , vt sine gladio, voluntate sint homicidæ : quòdque ad Augustinum , Hæretici (ait) quos gladio nequeunt, voto interficiunt . Vtinam tam crudele votum aliorum non sit quàm hæreticorum . Sed si ingeniosæ calumniæ, & hominum suis odiis indulgētium diris cupiditatibus nullus occurrat , quid fiet ? Iuuat nunc ex antiquitatis memoria repetere nobile exemplum, in quo desinam, si in eo tacitè ostendero, quid hoc tempore cauendū sit . Arriani Chrysofomū, quem abs sua hæresi & factione alienum esse sentiebant, more suo crudeliter exagitarunt . Id in illis minimè insolens erat . Sed illud nimis indignum fuit, quod quidam bonarum alioqui partium antistites , iique & doctissimi & præstantissimi, nempe Epiphanius & Theophilus Alexandrinus, eundem Chrysofomum non minus vexarunt, quasi ab Arriano dogmate nõ abhorrentem : & interea, vt eum eiicerēt, cum ipsis etiam Arrianis propè conspirarunt . Cur ita ? Quia eum priuatim oderant . Sed cur oderant ? Quia inuidebant, vel suis eum luminibus officere putabant . Quid verò prætexebant ? Eum lubenter legere libros Origenis : Origenem autem esse suspectum, cùm quidem Arriani iam se appellarent Origenistas . En quò trāsuerfos homines rapiunt mali affectus : qui etiam cùm nulla religione retineri possunt, religionis studio incitari se simulāt ? Quid ve-

rò fiet, si tam subtilibus insidiis cæci iudices applaudant? Non desit Theophilus, donec Chrysostomum, quo iure qua iniuria exterminarit, cum tamen Hieronymum defenderet non dissimili calumnia iactatum. Quinimò cum propter Origenicorum librorum lectionem Chrysostomum tam valde exagitasset, & vt eorum lectione omnibus interdiceretur, tantopere contendisset, ipse tã eos studiosè legebat, vt eo nomine sit accusatus. Accusatus autem respõdit, quod Chrysostomum respondere, nõ patiebatur: sese flores legere in spinetis. Sic quod in alieno facto damnabat, laudabat in suo. Tantum abest, vt quod ius in alios statuerat, eodem ipse iure vti vellet. Sed iterum dico: tam iniustis hominum affectibus resistere Leges debent.

FINIS.

184 98 61

CCN 1344293381

